

آستان قدس رضوی

بارگاه ملکوتی حضرت رضا(ع)، دروازه‌ای است که به روی حقیقت گشوده شده است

این بارگاه ملکوتی پناهگاهی است برای هر کس که با راز و نیاز به سویس می‌شتابد و علی بن موسی الرضا(ع) هم آغوش رحمتش را به سوی مشتاقانش گشوده است و با عطر حضورش در دیار توس، روح زائران و مجاورانش را نوازش می‌دهد.

این حضور آسمانی باعث شده که مشهد نه یک شهر عادی باشد و نه مانند بقیه شهرهای بزرگ. مشهد شهری است که مقام معظم رهبری آن را «مطاف کروبیان و محبط فرشتگان» می‌داند.

اما میهمان و میزبان چنین گوهر آسمانی بودن کار ساده‌ای نیست و پذیرفتن مسئولیت، ایجاد فضایی در خور منزلت این امام همام امری خطیر است و به حتم شما نیز تصدیق می‌کنید که مجموعه آستان قدس رضوی به عنوان متولی این امر خطیر هر آنچه در چنته داشته را پیشکش کرده است.

آستان قدس رضوی تمام هم و غم خود را معطوف کرده است که خدمات مورد نیاز زائران و مجاوران حضرت رضا(ع) را با اتکا بر نذورات و اوقاف زائران حرم رضوی تأمین کند، تا مشتاقان حضرت با فراق بال، از معنویت این قطعه از بهشت فیض ببرند.

نوسازی و بازسازی حریم مقدس حرم، راهنماهای زائر، موزه‌ها، مراکز اقامتی، کتابخانه‌ها، روزنامه‌ها، دانشگاه و مدارس، مراکز بیمارستانی و درمانی، محصولات غذایی بهداشتی، چیزهایی است که در یک نگاه اجمالی، از خدمات آستان قدس رضوی به چشم می‌آید.

خدمات فراوان دیگری از جمله اطعام ایتام، فعالیت‌های فرهنگی با نیت نزدیک‌کردن قلوب شیعیان جهان اسلام با محوریت بارگاه منور رضوی و فعالیت‌های اقتصادی فراوانی که در راستای توسعه و سربلندی انقلاب و میهن انجام می‌شود و سود و ثمره آن در جهت حفظ و احیا و ارتقای فرهنگ رضوی صرف می‌شود.

این مجموعه علاوه بر خدمات فراگیر فرهنگی که به همت پانزده مؤسسه و بنیاد فرهنگی و اجتماعی، زیر نظر شورای عالی فرهنگی ارائه می‌کند، وظیفه خود می‌داند که براساس نیت واقفان و نیازهای جامعه و به ویژه زائران مرقد منور رضوی از طریق 6 معاونت و یک سازمان اقتصادی با سرپرستی بیش از 50 شرکت اقتصادی در راه حفظ فرهنگ رضوی گام‌های مثبت و محکمی را بردارد، به این امید که روزی گفتار و رفتار همه شیعیان برپایه فرهنگ اصیل رضوی شکل بگیرد.

آشنایی با موزه‌های آستان قدس رضوی

اولین موزه در آستان قدس رضوی در سال 1324 در ساختمانی به مساحت 1024 متر مربع در صحن امام خمینی (ره) بنا شد.

این موزه به مدت 40 سال تنها موزه آستان قدس رضوی بود اما با استقرار نظام مقدس جمهوری اسلامی و آغاز تحول بنیادین در تمامی عرصه‌ها، موزه آستان قدس رضوی نیز مسیر توسعه را پیمود و در طی سال‌های پس از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران چندین بار دچار تغییر و دگرگونی شد.

سازمان کتابخانه‌ها [6 سند از شاهان قاجار در کتابخانه آستان قدس]، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی در زیر مجموعه معاونت امور موزه‌ها دارای 3 اداره حفاظت و مرمت آثار فرهنگی، پژوهش و معرفی اشیاء و گنجینه‌های آستان قدس رضوی است.

مجموعه موزه‌های آستان قدس رضوی متشکل از 12 گنجینه به قرار ذیل است:

گنجینه قرآن و نفیس:

اهمیت این گنجینه به صف و قرآن‌های نفیس آن از جمله قرآن‌های منسوب به امام علی (ع)، امام حسن (ع)، امام حسین (ع)، امام سجاد (ع) و امام رضا (ع) می‌باشد.

قرآن‌های این گنجینه به خط خطاطان مشهور جهان اسلام، با تذهیب و طرح‌های زیبا و ظریف و روی پوست آهو یا ورق‌های کم نظیر و ارزشمند نوشته شده است.

شگفتی‌های این گنجینه چنان بی‌منتهاست که خضوع و تجلیل تماشاگران را مضاعف می‌سازد.

گنجینه تخصصی فرش:

این مجموعه شامل 37 تخته قالی و قالیچه است که از میان نفیس‌ترین فرش‌های موجود در آستان قدس رضوی انتخاب شده است.

بافت ظریف و لطیف، طرح‌ها و نقش مایه‌های بدیع و رنگ‌های موزون قالی‌های این گنجینه بسیار چشمگیر است.

از آن جمله قالی هفت شهر عشق (که نمای هفت شهر مقدس مکه، مدینه، نجف، کربلا، کاظمین، سامرا و مشهد در آن بافته شده است) و قالی گلابتون (که در آن تارهایی از ابریشم با رشته نازک طلا یا نقره پیچیده شده است) را می‌توان نام برد.

گنجینه هدایای مقام معظم رهبری:

طبقه همکف ساختمان موزه قرآن به مساحت 400 متر مربع فضای نمایشی از سال 1373 به محل نمایش هدایای مقام معظم رهبری [هدیه ارزشمند مقام معظم رهبری به کتابخانه آستان قدس] اختصاص یافته است.

اشیاء این گنجینه شامل آثار هنری (تابلوهای خط و تذهیب، نقاشی، فرش، تراش روی شیشه، معرق چوب، معرق صدف، سوزن دوزی، قلمزنی روی مس)، انواع ظروف (چینی، کریستال، نقره ...)، ماکت‌ها، مدال‌ها و ... می‌باشد که توسط شخصیت‌های ملی و خارجی به مقام معظم رهبری هدیه شده است.

گنجینه تاریخ مشهد:

آثار این بخش گذشته از امتیاز هنری و تاریخی به علت ذکر تاریخ و نام سازنده و محل ساخت از اهمیت خاصی برخوردار است.

اغلب این آثار که توسط زائران امام رضا (ع) اهدا شده را می‌توان در دو بخش تقسیم کرد؛

ابزار و ادواتی که در حرم مطهر کاربرد داشته نظیر ابریق، گلگیر شمع، قفل‌ها
آثار مربوط به بنای حرم مطهر، همچون ضریح قدیمی، محراب‌ها، کاشی‌ها

گنجینه سکه و مدال:

یکی از گنجینه‌های نفیس آستان قدس رضوی، مجموعه سکه‌ها و مدال‌های آن است که در حال حاضر برحسب ظرفیت مکان از بین صدها سکه و مدال خزانه آستان قدس رضوی، تعداد 407 سکه از دوره‌های سلوکی، اشکانی، ساسانی، خلفای اموی، سامانی، آل بویه، خلفای عباسی، غزنوی، سلجوقی و صفویه به همراه 99 عدد مدال به نمایش گذاشته شده است.

سکه‌های ولایتعهدی امام رضا (ع) به تاریخ 202 و 203 هجری قمری از جمله سکه‌های بسیار نفیس این مجموعه است.

گنجینه ظروف:

در این گنجینه بیش از 150 عدد ظرف از دوره‌های مختلف تاریخی به نمایش درآمده است [نمایشگاه چراغ‌های قدیمی در آستان قدس رضوی].

از آن جمله دیس چینی هشت پرآبی، سفید با نقش اژدها و سیمرغ، نماد امپراطور و ملکه یا آسمان و زمین، متعلق به قرن 16 میلادی.

گنجینه تمبر و اسکناس:

در این موزه از 180 کشور جهان، حدود 50 هزار قطعه تمبر، برحسب ترتیب زمانی و دوره‌های تاریخی در دو بخش در معرض نمایش قرار گرفته است.

تمبرهای ایرانی، شامل دوره‌های قاجار، پهلوی و جمهوری اسلامی ایران و تمبرهای خارجی، متعلق به هر کشور برحسب قاره‌های پنجگانه جهان.

اولین تمبر پستی ایران معروف به تمبر شیر و خورشید متعلق به زمان ناصرالدین شاه قاجار و تمبر نیمه ناصری (به علت گران بودن قیمت تمبر آنها را نصف می‌کردند) از جمله تمبرهای ارزشمند این مجموعه می‌باشند.

گنجینه سلاح‌های گرم و سرد:

در این گنجینه ابزار و ادوات رزمی تاریخی در معرض نمایش است.

از آن جمله شمشیر فولادی با دسته عاج مزین به نقوش و کتیبه زرکوب روی تیغه و تبرزین فولادی زرکوب قلمزنی شده با دسته چوبی و روکش چرمی.

گنجینه ابزار نجوم و ساعت:

در این مجموعه انواع اسطرلاب، تلسکوپ‌های شکستی و انعکاسی، کره‌های جغرافیایی، قطب‌نما، سمت‌یاب‌ها و ساعت‌های دیواری، پاندولی، رومیزی به نمایش گذاشته شده است.

از آن جمله می‌توان از ساعت آفتابی با صفحه سنگی و اعداد رومی ساخته شده در سال 1733 میلادی نام برد.

گنجینه صدف و حلزون‌های دریایی:

این مجموعه 1300 قطعه صدف و حلزون، عجایبی از شگفتی‌های خلقت آفریدگار را در برابر تماشاگر به نمایش می‌گذارد. این مجموعه توسط آقای محمد سعید فواد وهبه به آستان قدس رضوی اهداء شده است.

گنجینه هنر نقاشی:

در این موزه آثار هنرمندان برجسته ایرانی و خارجی به نمایش گذاشته شده است.

از آن جمله می‌توان به آثار پنجمین روز آفرینش، عصر عاشورا، یتیم نوازی حضرت علی(ع) و اولین پیام از استاد فرشچیان، منظره شهر، و اثر ویلیام جیمز اشاره نمود.

موزه ملک:

مرحوم حاج آقا حسین ملک فرزند ارشد مرحوم حاج محمد کاظم ملک التجار در نهم ربیع الاول سال 1293 در تهران متولد شد.

مرحوم ملک از دوران جوانی به مطالعه و جمع آوری و نگهداری کتاب علاقه‌مند بود و این عشق و علاقه که تا آخر عمر ادامه داشت، سر آغاز مجموعه گرانقدری شد که امروز شهرت جهانی دارد.

مرحوم ملک در سال 1316 شمسی کتابخانه، موزه و املاک خود را وقف آستان قدس رضوی کرد. تا زمانی که وی در قید حیات بود اختیار خرید کتاب و اشیای نفیس برای موزه و نیز اداره امور کتابخانه را خود عهده دار بود. حاج حسین ملک در سال 1351 در سن 100 سالگی بدرود حیات گفت.

مرحوم ملک با امکانات مالی وسیعی که در اختیار داشت برای حفظ میراث فرهنگی تلاش‌های قابل تقدیری انجام داد.

با آشنایی گسترده‌ای که با مجموعه داران کتب و آثار نفیس ایران برقرار کرده بود آنها را به هر قیمت ممکن خریداری می‌کرد و به مجموعه وقفی خود می‌افزود. علاوه بر آثار فوق بر اساس وقفنامه موجود، درصدی از درآمد موقوفات صرف خرید کتاب و اشیای نفیس می‌شود.

مرحوم ملک، اولین مکان کتابخانه را در منزل مسکونی خود واقع در بازار بین‌الحرمین تهران قرارداد. این منزل که در دوره

قاجار ساخته شده 1700 متر مربع زیر بنا، سه حیاط اندرونی و بیرونی و تعدادی اتاق و تالار دارد.

با افزایش تعداد کتاب‌ها و اشیای موزه‌ای نیاز به فضای بیشتری احساس می‌شد تا اینکه مرحوم ملک در سال 1338 زمین مناسبی را در محل باغ ملی برای این منظور در نظر گرفت و به وسیله وقفنامه انحصاراً برای احداث کتابخانه و موزه وقف کرد و املاک فراوانی را به آستان قدس رضوی واگذار کرد تا از این رهگذر مخارج اداره و توسعه موزه و کتابخانه تأمین شود.

ساختمان جدید کتابخانه و موزه در زمینی به مساحت 5120 متر مربع بر اساس وقفنامه و با پیگیری‌های خانم عزت ملک، دختر مرحوم ملک به عنوان ناظر استصوابی و همت مسئولان آستان قدس رضوی ساخته شد و آثار موجود در ساختمان قدیمی و منزل مسکونی مرحوم ملک کلاً به ساختمان جدید منتقل شد.

بنای کتابخانه و موزه ملی ملک دیوار به دیوار موزه ملی ایران قرار دارد، در جایی که روزی مشهور به میدان مشق بود.

چشم انداز کلی ساختمان که بر اساس معماری اصیل ایرانی- اسلامی شکل گرفته بیننده را به یاد بارگاه ملکوتی امام رضا (ع) می‌اندازد. سردر اصلی این بنا با کاشیکاری معرق و مقرنس‌های زیبای خود ما را به درون بنا دعوت می‌کند.

مجموعه ساختمان و موزه حدود 10000 متر مربع زیر بنا دارد و شامل سه بخش کلی کتابخانه، موزه و بخش‌های خدماتی است.

ساختمان دارای دو بازو در قسمت شمال و جنوب است که با مرتفع شدن بخش میانی ساختمان، عظمت و اقتدار معماری اصیل سنتی به نمایش گذاشته شده است.

این بنا شامل 3 طبقه زیرزمین، همکف و طبقه اول است و علاوه بر آنها 3 طبقه فوقانی دارد که مخزن کتاب‌هاست و قسمت مرتفع و میانی ساختمان را تشکیل می‌دهد.

زیرزمین شامل سالن تمبر، قالی، مخزن موزه و قلعه کتاب است. طبقه همکف دارای سالن آثار هنری شامل تابلوها و میلمان، گلدان و قلمدان هاست و در همین طبقه سالن ویژه مطالعه برادران و خواهران است.

موزه دارای تنوع موضوعی است اما به هنگام ساماندهی این موزه، سالن‌های مجزا برای آثار همسان و هماهنگ پیش بینی شده، به گونه‌ای که می‌توان موزه ملک را جزء موزه‌های موضوعی طبقه بندی کرد.

